

KUDÜS YILLIK RAPORU 2025

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÖMER
KUDAM Müdürü

Ortak Araştırmacılar

Dr. Araştırmacı Hisham YACOUB
Uzman Araştırmacı Ali İBRAHİM
Uzman Araştırmacı Akile Serra TÜZGEN
Araştırmacı Rabie EL-DANNAN

İstanbul 2026

İÇERİK

Giriş.....	1
2025 Yılına Genel Bakış.....	3
I. İslami Mukaddesat ve Mescid-i Aksa.....	4
II. Hristiyan Kutsal Mekanları ve Hristiyan Varlığı.....	21
III. Yerleşim Politikaları, Demografik Baskı ve Kentsel Dönüşüm.....	23
2026 Yılı İçin Eğilimler ve Olası Sonuçlar.....	32
Türkiye İçin Politika ve Kurumsal Öneriler.....	35
Sonuç.....	38
Ek: Değerlendirme Özeti.....	38
Kaynaklar.....	39
Kitaplar ve Raporlar.....	39
Haber Ajansları ve Medya.....	39
Araştırma Merkezleri ve Platformlar.....	41
Sosyal Medya Kaynakları.....	41
KUDAM Merkezin Tarifi ve Amaçları.....	42
KUDAM Merkezin faaliyetleri.....	42

Giriş

Bu rapor, 2025 yılı boyunca Kudüs'te meydana gelen başlıca siyasi, dinî, demografik ve idari gelişmeleri bütüncül bir çerçevede değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, yıl içinde yaşanan olayları yalnızca kronolojik bir sıralama içinde aktarmakla yetinmemekte; aynı zamanda bu olayların Kudüs'ün statüsü, kutsal mekanların yönetimi, Filistinli nüfusun şehirdeki varlığı ve uluslararası siyasi bağlam üzerindeki etkilerini analitik bir bakışla ele almaktadır.

Rapor, şu üç ana konuya odaklanmaktadır. Birinci konu, Mescid-i Aksa ve çevresindeki İslami kutsal alanlara yönelik müdahaleler, kısıtlamalar ve statü değişikliğine dönük fiilî uygulamalardır. İkinci konu, Kudüs'teki Hristiyan kutsal mekanları ile Hristiyan varlığını etkileyen idari, mali ve güvenlik temelli baskı biçimleridir. Üçüncü konu ise yerleşim politikaları, yıkımlar, ikamet statüsüne ilişkin baskılar, eğitim alanındaki müdahaleler ve Filistinli nüfusu şehir dışına iten yapısal süreçlerdir.

Bu rapor, 16 Haziran 2025 tarihli ve 32928 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan karar ile İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi bünyesinde kurulmuş ve faaliyet gösteren Kudüs Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (KUDAM) tarafından hazırlanmış ilk kapsamlı yıllık değerlendirme metinlerinden biri niteliğindedir. Söz konusu merkez tarafından hazırlanan rapor, hem saha verilerini düzenli biçimde kayıt altına almayı hem de Türkiye'de Kudüs çalışmaları alanında kurumsal ve sürdürülebilir bir araştırma dili geliştirmeyi hedeflemektedir.

2025 yılı, Kudüs bakımından yalnızca yoğun olayların yaşandığı bir yıl değil, aynı zamanda önceki yıllarda belirginleşen eğilimlerin daha keskin ve kurumsallaşmış biçimde görünür hale geldiği bir dönem olmuştur. 2022'den bu yana İsrail siyasetinde güçlenen aşırı sağ ve dinî Siyonist çizginin, 2025 yılı içinde kutsal mekanlar, şehir ve Filistinli toplumsal varlık üzerindeki baskıları daha görünür ve daha sistematik bir düzleme taşıdığı anlaşılmaktadır.

Rapor, 2025 yılına ilişkin genel görünümü ortaya koyduktan sonra 2026 yılına dair muhtemel eğilimleri de tartışmaktadır. Böylece metin yalnızca geriye dönük bir kayıt belgesi olmayı değil, aynı zamanda karar alıcılar, araştırmacılar ve sivil toplum aktörleri için ileriye dönük analitik bir değerlendirme zemini sunmayı amaçlamaktadır.

Metin, farklı türde kaynakların birlikte değerlendirilmesiyle hazırlanmıştır. Resmi kurum raporları, yerel gözlem ağlarının yayımladığı veriler, insan hakları kuruluşlarının raporları, araştırma merkezlerinin analizleri ve güvenilir haber kaynakları raporun ana veri tabanını oluşturmaktadır. Ayrıca Kudüs'te faaliyet gösteren yerel kurumların saha gözlemleri de olayların yorumlanmasında dikkate alınmıştır. Bununla birlikte, raporun içeriğinde analitik yoğunluğun ve metinsel bütünlüğün korunması amacıyla dipnotlarda ağırlıklı olarak istatistiksel verilere ilişkin kaynaklara yer verilmiş; raporun hazırlanmasında yararlanılan tüm kaynakların kapsamlı listesi ise çalışmanın sonunda toplu olarak sunulmuştur.

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÖMER

KUDAM Müdürü

2025 Yılına Genel Bakış

2025 yılına ilişkin genel tablo, Kudüs ve özellikle Mescid-i Aksa çevresinde artan baskı, yoğunlaşan güvenlik uygulamaları ve kutsal mekanların fiilî statüsünü dönüştürmeye dönük girişimlerin belirginleşmesiyle özetlenebilir. Yıl boyunca gözlenen gelişmeler, saldırıların yalnızca nicelik bakımından artmadığını, aynı zamanda nitelik bakımından daha örgütlü, görünür ve siyasi bir mahiyet kazandığını göstermektedir.

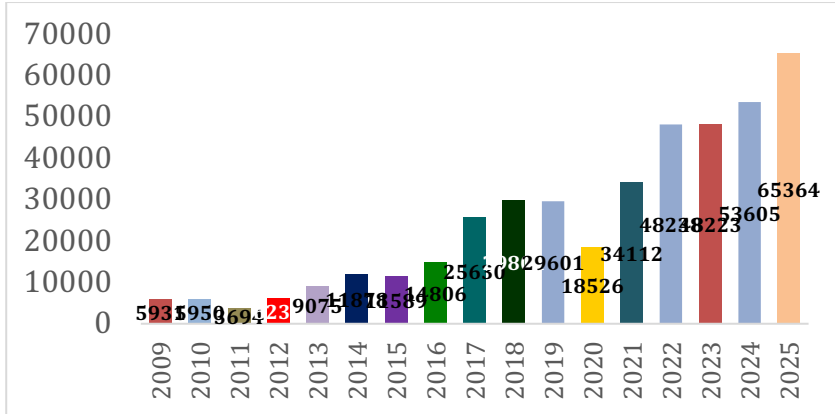
Bu dönemde İsrail hükümeti içindeki aşırı sağcı aktörlerin, güvenlik bürokrasisi ve yerleşimci örgütlerle kurduğu uyum dikkat çekmiştir. Özellikle Ulusal Güvenlik Bakanlığı etrafında şekillenen politika çizgisi, Kudüs'teki saha uygulamalarını doğrudan etkilemiş; Mescid-i Aksa'ya yönelik baskınlar, ibadete getirilen sınırlamalar, sürgün kararları ve kamusal Yahudi ritüellerinin teşviki gibi gelişmeler bu çerçevede değerlendirilmiştir.

Aynı zamanda 2025 yılı, Kudüs'teki Filistinli varlığın yalnızca güvenlikçi tedbirlerle değil, yıkımlar, eğitim alanındaki dönüşüm baskıları, belediye politikaları, ruhsat mekanizmaları ve ekonomik kuşatma yoluyla da hedef alındığını göstermiştir. Bu yönüyle yılın genel seyri, Kudüs meselesinin yalnızca kutsal alanlar düzeyinde değil, şehrin bütününde yürütülen çok katmanlı bir yeniden yapılandırma sürecine işaret etmektedir. Bu veriler, bütün olarak okunduğunda 2025 yılının Kudüs açısından bir eşik olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Çünkü yıl içinde yaşanan gelişmeler, önceki dönemlerde sınırlı ya da geçici görülen bazı uygulamaların artık daha kalıcı ve kurumsal bir niteliğe büründüğünü düşündürmektedir.

I. İslami Mukaddesat ve Mescid-i Aksa

2025 yılı, Mescid-i Aksa'ya yönelik baskınların sayısı, ritüel niteliği ve siyasi görünürlüğü bakımından dikkat çekici bir yoğunlaşmaya sahne olmuştur. Yıl boyunca kaydedilen baskın verileri, 2024 yılına kıyasla belirgin bir artışa işaret etmekte; farklı kurumların rakamları arasında küçük farklılıklar bulunsa da genel eğilim, yerleşimci girişlerinin hem sayısal hem de örgütsel düzeyde genişlediğini göstermektedir.

Mescid-i Aksa'ya 2025 yılı içinde yaklaşık 65.364 yerleşimcinin baskın yaptığı; 2024 yılında ise bu sayının yaklaşık 53.605 olduğu belirtilmektedir. İslami Vakıflar İdaresi verilerine göre iki yıl arasındaki farkın 11.759 kişilik bir artışa işaret ettiği ifade edilmektedir. Bu veri, yıllık toplam bakımından baskınların artış eğilimini açık biçimde göstermektedir.¹

¹ Al-Quds al-Bawsala. *Hişad al-Quds 2025*, s. 3.
<https://t.me/alqudsalbwssalah/45004>

Tablo-1: 2009-2025 Yılları Arasında İslam Vakıflar İdaresi Verilerine Göre Mescid-i Aksa'yı Basanların Sayısının Karşılaştırmalı Gösterimi

Buna karşılık bazı radikal grupların kendi verileri daha yüksek rakamlar vermektedir. Özellikle Tapınak yanlısı gruplardan birinin, örneğin “Beyadenu” adlı grubun, 2025 yılı için yaklaşık 76.448, 2024 yılı için ise 58.149 kişilik rakamlar kullandığı aktarılmaktadır.² Kurumların verileri arasındaki bu fark, sayım yöntemlerinin farklılığını düşündürse de genel yönelim konusunda bir ihtilaf bulunmamaktadır: Mescid-i Aksa'ya baskınlar artmıştır.

Tablo-2: 2015-2025 Yılları Arasında “Beyadenu” grubun İddialarına Göre Mescid-i Aksa'yı Basanların Sayısının Karşılaştırmalı Gösterimi

“Turist” kategorisi altında Mescid-i Aksa'ya girenlerin sayısına ilişkin veriler de dikkat çekicidir. 2025 yılında yaklaşık 70.945 turistin bu süreçlere dahil olduğu, 2024 yılında ise bu sayının 40.001 civarında kaldığı belirtilmektedir.³ Bu veri, kutsal alanın ihlalinin yalnızca

² Israel 365 News, 1/02/2026. <https://tinyurl.com/s9m5tv2m>

³ Al-Quds News Ajansı, 1/1/2026. <https://tinyurl.com/bdfscs9r>

ideolojik çekirdek gruplarla sınırlı olmadığını, daha geniş kitlelere doğru yayıldığını düşündürmektedir.

Özellikle Nisan ve Ağustos aylarında yoğunlaşan Mescid-i Aksa'ya kitlesel girişler, Yahudi dinî takvimindeki belirli günlerle doğrudan bağlantılı bir seyir izlemiştir. Pesah dönemi ile “Tapınağın Yıkılışı” anmaları sırasında yaşanan artış, Mescid-i Aksa'nın yalnızca ziyaret edilen bir alan olarak değil, Yahudi ritüellerinin icra edilmek istendiği sembolik ve siyasi bir mekân olarak yeniden tanımlanmak istendiğini ortaya koymaktadır.

Nisan 2025 dönemine ilişkin yaklaşık 10.090 yerleşimcinin Mescid-i Aksa'ya baskın gerçekleştirdiği; bunların yaklaşık 6.768'inin Pesah bayram günlerindeki baskınlara katıldığı belirtilmektedir. Bu durum, belirli dinî takvim dönemlerinde baskınlara olağanüstü ölçüde yoğunlaştığını göstermektedir.⁴

⁴ Israel 365 News, 1/02/2026. <https://tinyurl.com/s9m5tv2m>

Ağustos ayında “Tapınağın Yıkılışı” yıldönümü nedeniyle girişlerin yeniden yoğunlaştığı, bu günlerin yerleşimci gruplar için yalnızca sembolik değil, aynı zamanda kitlesel mobilizasyon imkânı sunduğu anlaşılmaktadır. Böylece Mescid-i Aksa üzerindeki baskı, yıl geneline yayılan sürekli bir akış ile baskınların zirveye ulaştığı günlerde yaşanan ani yoğunlaşmaların birleşiminden oluşmaktadır.

Bu bayram dönemlerinde işgal kuvvetlerinin uyguladığı yöntemler de değişmektedir. Baskın sürelerinin uzatıldığı, Baskına eşlik eden askeri gruplar arasındaki zaman boşluğunun daraltıldığı ve bazı günlerde aynı anda daha kalabalık grupların içeri sokulduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla kutsal alan üzerindeki kontrol, yalnızca giriş izniyle değil, girişin temposuyla da yeniden tasarlanmaktadır.

Yıl içinde kaydedilen en önemli niteliksel dönüşüm, baskınların kamusal ritüel pratiğiyle daha açık biçimde birleşmesidir. Tam secde, toplu dua, şofar üflenmesi, kohen kıyafetleriyle sembolik görünürlük oluşturulması, bitkisel ve hayvansal sunuların mescide sokulmaya çalışılması gibi eylemler, yalnızca provokatif eylemler olarak değil, Mescid-i Aksa'nın mevcut İslami statüsünü aşındırmaya dönük bilinçli adımlar olarak değerlendirilmelidir.

Özellikle hayvan kurbanı ritüelinin Mescid-i Aksa içine taşınmasına dönük girişimler, 2025 yılında öne çıkan en tehlikeli başlıklardan biri olmuştur. Bu girişimler fiilen tam anlamıyla başarıya ulaşmasa da söz konusu ritüelin yıl boyunca farklı örgütler tarafından sistematik biçimde gündemde tutulması, gelecek dönem için ciddi bir gerilim alanı oluşturmaktadır.

2 Haziran 2025 tarihinde Şavuot vesilesiyle yaşanan gelişmeler baskınların sadece sayıca değil, mekânsal yayılım bakımından da genişlediğini göstermiştir. Kubbetü's Sahra çevresi ve Silsile Kapısı hattında kaydedilen olaylar,⁵ yerleşimci grupların avluların farklı bölümlerine erişim ve buralarda görünürlük kazanma konusunda daha iddialı bir tutum sergilediklerini ortaya koymuştur.⁶

2025 yılı boyunca kaydedilen ihlaller arasında tam secde, toplu dua, "tefillin", "talit" gibi dinî ritüellere ait kıyafetleriyle mescitte görünürlük oluşturma, şofar üfleme, "kohen takdisi" ritüelleri ve farklı türde adak unsurlarının taşınması öne çıkmıştır. Bu eylemler, yerleşimci grupların Mescid-i Aksa'yı yalnızca ziyaret edilen bir alan olarak değil, fiilî dinî icra sahası olarak kurma çabasını göstermektedir.

⁵ Al-Quds al-Bawsala, 06/02/2025. <https://tinyurl.com/2tje7x7k>

⁶ Al Jazeera Net, 6/02/2025. <https://aja.ws/ob7wsd>

Bazı Siyonist yerleşimcilerin hayvan kurbanı ritüelini gerçekleştirmeye çalıştıkları, sebze adakları getirdikleri ve farklı dinî ritüelleri tekrarladıkları ayrıntılı biçimde belirtilmektedir. Bu uygulamaların fiilen tamamlanıp tamamlanmadığından bağımsız olarak, söz konusu ritüellerin sürekli denemesi Aksa'nın statüsünü dönüştürmeye dönük psikolojik ve siyasi baskı üretmektedir.

Yıl boyunca birçok İsraili siyasetçinin Mescid-i Aksa'ya baskınlara katılması, meselenin marjinal örgütlerle sınırlı olmadığını, aksine hükümet ve parlamento düzeyinde siyasi meşruiyet kazandığını göstermektedir. Ulusal Güvenlik Bakanı Itamar Ben-Gvir'in altı kez Mescid-i Aksa'ya baskın gerçekleştirmesi ve diğer bakanlar ile milletvekillerinin

benzer eylemlerde etkin olarak bulunması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Negev ve Celile İşleri Bakanı Yitzhak Wasserlauf (Yahudi Gücü), Miras Bakanı Amichai Eliyahu, ayrıca Mescid-i Aksa'ya dört kez baskın düzenleyen Amit Halevi (Likud), Ariel Kellner (Likud), Zvi Sukkot (Yahudi Gücü), Yitzhak Kreuzer (Yahudi Gücü), Sharren Haskel (Likud) ve Osher Shekalim (Likud) gibi birçok Knesset üyesinin bu tür eylemlerde yer aldığı görülmektedir. Bu durum, Mescid-i Aksa'nın İsrail iç siyasetinde sembolik güç üretiminin önemli sahnelerinden biri haline geldiğini göstermektedir.⁷

2025 yılında siyasi baskınların sayısındaki artış, bu eğilimin kurumsal karakterini daha görünür kılmıştır. Bu durum, Mescid-i Aksa dosyasının yalnızca güvenlik bürokrasisinin değil, yasama ve yürütme organlarının da doğrudan müdahil olduğu bir alan haline geldiğini teyit etmektedir.

⁷ Arab 48, 14/10/2025. <https://tinyurl.com/4efsnx8y>

Yılın öne çıkan iki hukuki-siyasi gelişmesinden ilki, yerleşimci grupların Mescid-i Aksa'dan çıkarılmasını zorlaştırmaya dönük yasa tasarısı girişimidir. İkincisi ise Aralık 2025'te Knesset'te ön okumadan geçen ve kamusal alanda Yahudi dinî kimliğinin görünürlüğünü güvence altına alma iddiası taşıyan düzenlemedir. Bu iki adım birlikte değerlendirildiğinde, sahadaki fiilî ihlallerin zamanla hukuki bir çerçeveye kavuşturulmak istendiği anlaşılmaktadır.

2025 yılında siyasi nitelikli baskın sayısının 2024 raporunda kaydedilen 20 vakaya kıyasla belirgin şekilde arttığı ve yaklaşık %120 oranında bir yükseliş yaşandığı ifade edilmektedir. Oransal veri tam bağımsız doğrulamaya muhtaç olmakla birlikte, siyasal meşrulaştırmanın arttığı yönündeki ana eğilim nettir.

Yıl içinde hukuki düzlemde de iki önemli girişim öne çıkmıştır: Birincisi yerleşimcilerin Mescid-i Aksa'dan çıkarılmasını zorlaştırmaya dönük yasa tasarısı,⁸ ikincisi ise Aralık 2025'te ön okumadan geçen, kamusal alanda Yahudi dinî kimliğinin görünürlüğünü güvence altına almayı hedefleyen düzenlemedir. Bu iki adım, fiilî baskının normatif zemine taşınmak istendiğini göstermektedir.⁹

Yerleşimci baskınlarına ek olarak, “turist” kategorisi altında alana giren kişi sayısındaki artış da dikkat çekilmesi gereken ayrı bir başlıktır. Bu artış, fiilî girişlerin normalleştirilmesi ve güvenlik denetimi altında geniş kitlelere yayılması bakımından önem taşımaktadır. Böylece kutsal alanın istisnai ihlal mekânı olmaktan çıkarılarak olağan bir dolaşım alanı gibi sunulması amaçlanmaktadır.

Gazze'de süren savaşın ikinci yılına girilmesiyle birlikte, Mescid-i Aksa'ya yönelik saldırgan dilin daha da sertleştiği görülmüştür. Tapınak yanlısı örgütlerin, Mescid-i Aksa üzerindeki taleplerini artırmak için Gazze'deki savaş atmosferini kullandıkları; kamuoyu, dinî aktivizm ve siyasi baskı arasında daha koordineli bir ilişki kurdukları anlaşılmaktadır.

Restorasyon ve bakım faaliyetleri bakımından da 2025 yılı olumsuz bir seyir izlemiştir. Önceki yıllarda başlayan müdahale engellemeleri sürmüştür; İslami Vakıflar İdaresi'nin tamir, bakım ve koruma amaçlı girişimleri çeşitli idari ve güvenlik engelleriyle karşılaşmıştır. Bu durum, Aksa'nın fiziksel olarak korunmasının da siyasetleştirilmiş ve bir baskı aracına dönüştürülmüş olduğunu göstermektedir.

Temmuz 2023'ten bu yana süren bir hattın devamı olarak, İslami Vakıflar İdaresi'nin Mescid-i Aksa içinde

⁸ Quds 360, 11/01/2025. <https://tinyurl.com/mrxfpvb>

⁹ Al-Resala Net, 19/12/2025. <https://tinyurl.com/5t3t8db8>

restorasyon ve bakım faaliyetleri yürütmesinin engellendiği belirtilmektedir. 2025 yılı boyunca da bu engellemelerin devam ettiği, böylece fiziksel koruma meselesinin güvenlik ve egemenlik siyasetinin bir uzantısına dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Vaaz, hutbe ve dinî hitabet alanına yönelik müdahalelerin de yıl boyunca sürdüğü görülmektedir. Gazze’de yaşananlar ile Kudüs’teki gelişmeler arasında bağ kuran dinî söylemlerin özellikle hedef alındığı; vaizlerin, hatiplerin ve önde gelen dinî şahsiyetlerin tehdit, gözaltı ve uzaklaştırma uygulamalarıyla baskı altında tutulduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, dinî alanın söylemsel denetim altına alınmasına yönelik daha geniş bir stratejinin parçası olarak değerlendirilmelidir.

Ramazan ayı boyunca özellikle yatsı, teravih ve sabah namazlarında güvenlik baskısının belirgin biçimde arttığı; girişlerin sınırlandırılması ve ibadet akışının polis ve özel kuvvetler tarafından denetlendiği kaydedilmiştir. Bu uygulamalar, yalnızca güvenlik gerekçesiyle açıklanamayacak ölçüde, Ramazan’ın kitlesel ibadet karakterini sınırlandırmaya dönük bir mantık taşımaktadır.

Mescid-i Aksa kapılarının yıl içinde birden fazla kez kapatıldığı, özellikle 13-24 Haziran 2025 tarihleri arasında İran ile İsrail arasındaki askerî çatışmadan kaynaklanan güvenlik gerekçesiyle görece uzun sayılabilecek bir kapanma döneminin yaşandığı belirtilmektedir. Kapatma pratiği artık istisnai olayların sonucu olmaktan ziyade yönetsel denetim aracına dönüşmüş görünmektedir.

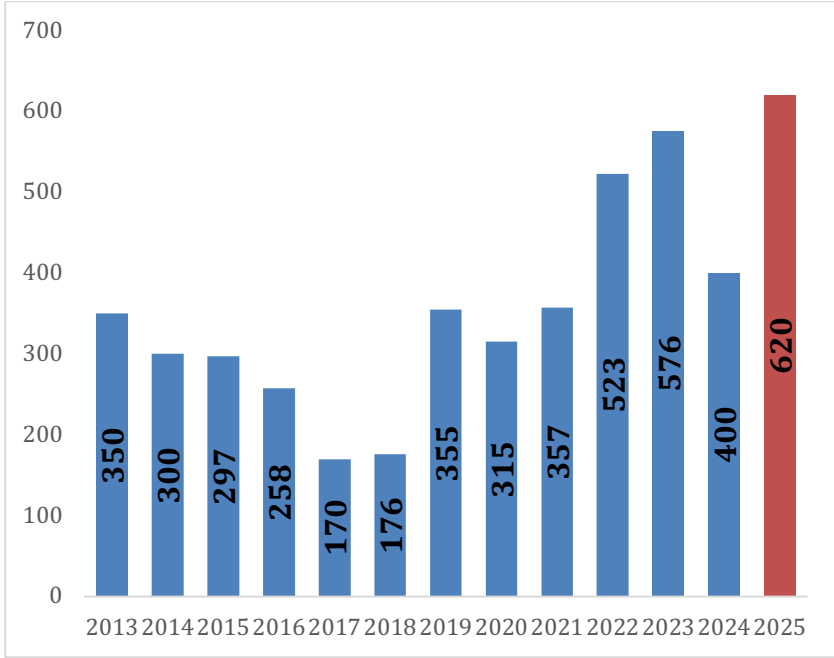
Uzaklaştırma kararlarının muhatapları arasında önde gelen din adamları, vaizler, vakıf görevlileri, eğitimciler ve toplumsal etkisi yüksek Kudüslü şahsiyetler yer almıştır. Şeyh Muhammed Sarandah, Şeyh İkrime Sabri ve Kudüs Müftüsü Şeyh Muhammed Hüseyin gibi isimlerin bu kapsamda anılması, bu uygulamanın bireysel güvenlik tedbirlerinden ziyade şehirdeki dinî ve toplumsal liderlik ağlarını zayıflatmaya dönük stratejik bir işlev taşıdığını göstermektedir.¹⁰

¹⁰ Al-Jazeera Net, 19/9/2025. <https://aja.ws/d52sb9>

2025 yılı boyunca Kudüs ve Aksa çevresine ilişkin yaklaşık 620 uzaklaştırma kararından söz edilmektedir.¹¹ Sürelerin birkaç günden altı aya kadar uzandığı ve bazı kararların yenilenebilir nitelik taşıdığı belirtilmektedir. Bu veri, alan kontrolünün yalnızca anlık müdahalelerle değil, süregelen idari tedbirlerle kurulduğunu göstermektedir.

¹¹ Al-Quds al-Bawsala. *Hişād al-Quds 2025*, ss. 41-42.

Tablo-3: 2013-2025 Yılları Arasında İsrail Tarafından Mescid-i Aksa'dan Uzaklaştırılan Kudüslülerin Sayısının Karşılaştırmalı Gösterimi

2025 yılı boyunca işgal kuvvetlerinin baskınların yapısını belirlemede daha doğrudan rol aldığı görülmektedir. İşgal güçleri yalnızca baskınlara eşlik etmekle kalmamış; askeri grupların temposunu, grup büyüklüklerini ve kamusal ritüellerin görünürlüğünü belirleyen bir çerçeveye dönüşmüştür. Yerleşimci gruplara kamusal ritüeller sırasında daha geniş koruma sağlanması, bu ritüellere itiraz eden Müslümanların yargılanması ve kapılar önündeki denetimin ağırlaştırılması bu durumun göstergesi olan başlıca uygulamalardır.

Bazı baskınlarda grup büyüklüğünün ortalama 30 kişiden 120 ila 200 kişi aralığına çıkarıldığı; Aksa'ya baskın gerçekleştiren grupların girişleri arasındaki sürenin 20 dakikadan 10 dakikaya kadar düşürüldüğü belirtilmektedir.

Bu teknik düzenlemeler, Mescid-i Aksa içindeki Yahudi varlığının yoğunluk ve görünürlük bakımından artırılmasına hizmet etmektedir.

Haziran 2025 sonunda Ben-Gvir'in yönlendirmesiyle Mescid-i Aksa içinde şarkı ve dans gibi davranışların daha açık biçimde sergilenmesine izin verildiğinin aktarılması, güvenlik himayesinin yalnızca koruyucu değil, aynı zamanda teşvik edici bir karakter taşıdığını göstermektedir. Bu tür eylemler kutsal mekânın sembolik sınırlarının aşındırılması bakımından dikkat çekicidir.

Tapınak yanlısı grupların yalnızca Mescid-i Aksa içinde değil, bütün Kudüs ve hatta Filistin ölçeğinde "Tapınak fikrini" yaygınlaştırmaya çalıştıklarına dair ifadeler de önemlidir. Bu durum, kutsal alan dosyasının daha geniş bir ideolojik ve toplumsal mühendislik projesiyle birleştiğini göstermektedir.

Bunların başında ise şehirlerin farklı bölgelerine, ana geçiş güzergahlarına "Tapınak Dağına Gider" yazılı tabelaların konulması gelmektedir. Tapınak Grupları, Batı Şeria'daki yasadışı yerleşimci örgütlere iş birliği içerisinde bu tabelaları 2025 senesinde pek çok yere asmıştır. Bu eylemler aynı zamanda Tapınak Gruplarının yasadışı bir şekilde Batı Şeria'da yaşayan yerleşimci örgütlerle ilişkisini de açıkça göstermiş oldu. Ayrıca Kudüs'te de Tapınak Gruplarının baskısıyla, otobüslerde duraklarında Burak Duvarı'nın adı Ağlama Duvarı olarak değiştirildi.

Ayrıca, “Beyadenu” grubunun Mescid-i Aksa içinde Yahudi ritüellerinin uygulanmasını hukuki zemine kavuşturma hedefi doğrultusunda çeşitli faaliyetler yürüttüğü aktarılmaktadır. Bu çerçevede “Tapınak Dağı’nda Yahudi Özgürlüğü” başlıklı özel bir oturum düzenlenmiştir.

17 Aralık 2025 tarihinde ise “Tapınak Organizasyonları” tarafından işgal altındaki Kudüs’te, “Tapınağın kurulması”na yönelik pratik adımların ele alındığı bir konferans gerçekleştirilmiştir. Söz konusu etkinliğin Tapınak Enstitüsü’nün davetiyle düzenlendiği belirtilmektedir. Konferansın ilk oturumu “Tapınak... Nasıl varacağız?” başlığı altında gerçekleştirilmiş, bu oturumda Tapınağın inşasına ilişkin çeşitli dinî kavramlar ile sahada atılması öngörülen adımlar tartışılmıştır.¹²

¹² Quds City Website, 28/5/2025. <https://qii.media/news/44364>

מכון המקדש מזמין אתכם להשתתף בכנס

אורתומקדש

19:00 - התכנסות

דברי ברכה: הרב ישראל אריאל | ראש מכון המקדש

מנחה הערב: תמיר דורטל

פאנל ראשון | 'מקדש' - איך מגיעים לשם?

משתתפים: הרב עזריה אריאל, הרב גיא אלאווי והרב אוריה ענבל

פאנל שני | "ואח"כ באו בניך" - מלחמה ומקדש

משתתפים: הרב יצחק שרביט, ד"ר מיכאל בן ארי ורס"ן במיל' גלעד חוטשטיין

תרגול הדלקת המנורה במקדש בליווי שירת הלויים

מארחי: רבקה סמולנסקי | קריקט: גלית קרן אלוז

יום רביעי | כ"ד כסלו (17/12) | 19:00 | בנייני האומה, ירושלים

להרשמה סרקו את הקוד או חפשו בגוגל: כנס "אור למקדש"
השתתפות מותנית בהרשמה מראש | מסי' מקומות מוגבל!

עלות כניסה: 20 ₪ | עלות לחיילים, בחורי ישיבה ובנות שירות: 10 ₪

Buna paralel olarak, Burak Duvarı meydanı, Emevî Sarayları bölgesi ve Yusufiye Mezarlığı çevresinde yürütülen projelerin Mescid-i Aksa dosyasından ayrı değerlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır. Bu projeler, kutsal alan üzerinde avlu ve kapılar içinde kurulan baskıyı çevresel kuşatma stratejisiyle tamamlamaktadır. Özellikle arkeoloji, turizm ve kamusal altyapı başlıkları altında yürütülen çalışmalar, kutsal alan çevresindeki tarihsel İslami dokunun görünürlüğünü azaltan ve yerleşimci anlatıyı güçlendiren bir işlev görmektedir.

Sonuç olarak 2025 yılı, Mescid-i Aksa dosyasında İşgal güçlerinin proje ve faaliyetlerinin niceliksel artış ile niteliksel eşğin birleştiği bir dönem olarak değerlendirilmelidir. Baskın sayılarındaki artış tek başına yeterli açıklama sunmamaktadır; belirleyici husus, Yahudi dini ritüellerinin kamusallaşması, siyasi himayenin görünür hale gelmesi, hukuki meşruiyet arayışının yoğunlaşması ve güvenlik mekanizmalarının bu süreçte aktif düzenleyici rol üstlenmesidir.

II. Hristiyan Kutsal Mekanları ve Hristiyan Varlığı

2025 yılı içinde Kudüs'teki Hristiyanlığa ait kutsal mekanlar ve Hristiyan topluluğu da farklı türden baskılarla karşı karşıya kalmıştır. Veriler, yılın ilk çeyreğinden itibaren sözlü hakaret, tükürme, taş atma, fiziksel saldırı ve ibadeti rahatsız etme türünden çok sayıda olay kaydedildiğini göstermektedir. İlk çeyreğe ait verilerde sözlü hakaret, tükürme, taş atma ve fiziksel saldırı gibi 41 olaydan söz edilmektedir; olayların yarısından fazlasının Eski Şehir'de gerçekleştiği belirtilmektedir.¹³ Bu olayların önemli bir bölümünün Eski Şehir içinde gerçekleşmiş olması, meselenin gündelik güvenlik zaafından ziyade şehir içi dinî çoğulculuğu hedef alan daha sistematik bir girişim ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Hristiyan kurumlara yönelik mali ve idari baskılar da dikkat çekmiştir. 16 Ağustos 2025 tarihinde Ortodoks Patrikhanesi'nin banka hesaplarının dondurulduğu ve mülklerine ağır vergi yükleri yansıtıldığına ilişkin kayıtlar, kutsal mekanların yalnızca fiziksel saldırılarla değil, kurumsal kapasiteyi zayıflatacak ekonomik baskı yöntemleriyle de hedef alındığını göstermektedir. Bu durum, ekonomik baskının kurumsal sürdürülebilirliği hedef alan boyutunu ortaya koymaktadır. Bu tür müdahaleler doğrudan fiziksel saldırılara nispetle daha az görünür olmakla birlikte uzun vadede daha yıpratıcı sonuçlar doğurabilmektedir.

Bu gelişmeler, Kudüs'teki Hristiyan varlığını sayısal küçülme, kurumsal yıpranma ve kamusal görünürlük kaybı

¹³ Al-Jazeera Net, 12/1/2026. <https://aja.ws/kaztyp>

üzerinden baskı altına alan daha geniş bir bağlam içinde değerlendirilmelidir. Hristiyan topluluk açısından asıl mesele münferit saldırıların toplamından ibaret değildir; daha önemli olan husus, tarihsel varlığı koruyan dinî, kültürel ve toplumsal kurumların mali ve idari baskılar yoluyla aşındırılmasıdır. Çünkü Hristiyan topluluğun şehirdeki tarihsel varlığı yalnızca ibadet özgürlüğü meselesi değil, Kudüs'ün çok dinli ve çok katmanlı kimliğinin ayrılmaz bir unsuru olarak önem taşımaktadır.

Dolayısıyla 2025 verileri, Hristiyanlığın bölgedeki kutsallarına yönelik baskının münferit olaylardan ibaret görülmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda Hristiyanlık söz konusu olduğunda İslami kutsal alanlara yönelik baskılardan farklı araçlar üzerinden işleyen, fakat benzer şekilde şehirdeki yerli dinî varlığı zayıflatmayı amaçlayan ortak bir durum söz konusudur.

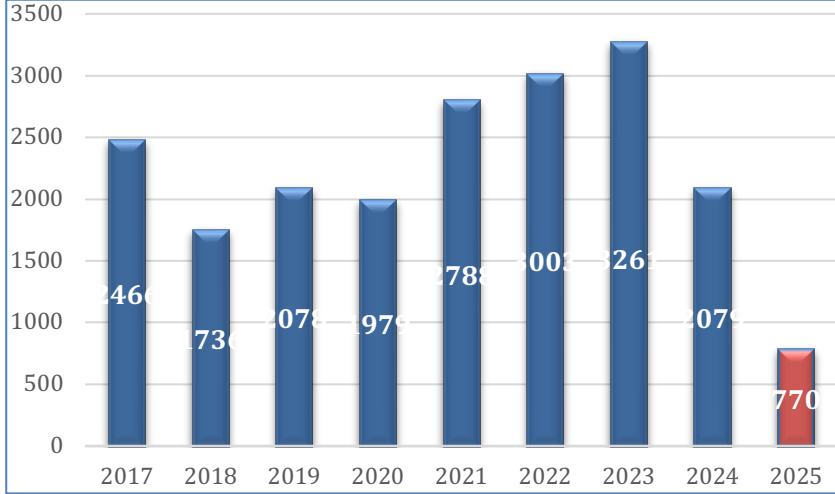
III. Yerleşim Politikaları, Demografik Baskı ve Kentsel Dönüşüm

2025 yılı, Kudüs'teki Filistinli nüfusun şehirdeki varlığını zayıflatmaya yönelik yapısal baskı mekanizmalarının daha da derinleştiği bir yıl olmuştur. Güvenlik politikaları, belediye uygulamaları, planlama kararları, eğitim alanındaki müdahaleler ve ekonomik kuşatma bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Filistinlileri şehir dışına iten çok katmanlı bir yönetim modelinin oluştuğu görülmektedir.

Tutuklamalar bu modelin önemli araçlarından biri olmaya devam etmiştir. 2025 yılı boyunca işgalci İsrail'in çok sayıda Kudüslüyü gözaltına aldığı ve bu uygulamanın yalnızca güvenlik iddiasıyla değil, toplumsal korku üretimi, hareket alanını kısıtlama ve gündelik hayatı felç etme amacıyla işletildiği vurgulanmaktadır. Özellikle gençler, öğrenciler ve toplumsal hareketlilik kapasitesi yüksek kişiler üzerindeki baskının yoğunlaşması dikkat çekmektedir. Bu çerçevede 2025 yılı boyunca kadınlar, çocuklar ve yaşlılar dâhil olmak üzere yaklaşık 770 Kudüslünün İsrail tarafından tutuklandığı kaydedilmektedir. Buna karşılık 2024 yılında kaydedilen tutuklama sayısının yaklaşık 2.079 olduğu belirtilmektedir.¹⁴ Bu veriler, tutuklamaların yalnızca güvenlik gerekçeleriyle sınırlı olmayan, Kudüs toplumunu baskı altında tutmayı ve kolektif hayatı denetlemeyi hedefleyen daha geniş bir toplumsal kontrol mekanizmasının parçası olarak işlediğine işaret etmektedir.

¹⁴ Ya'qûb, Hishâm (ed.). *Al-Taqrîr al-Sanawî: Hâl al-Quds 2024*. Beirut: Mu'assasat al-Quds al-Dawliyya, 2025, s. 115.

Bu durum, şehirdeki siyasal ve toplumsal canlılığın sürekli bir belirsizlik ve cezalandırma ihtimali altında tutulduğunu göstermektedir.

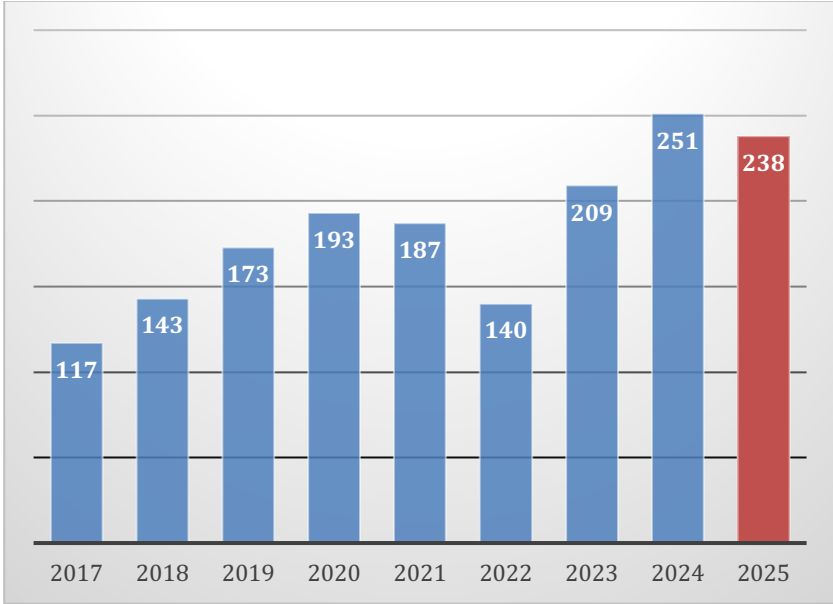

Tablo-4: 2017-2025 Yılları Arasında İsrail Tarafından Tutuklanan Kudüslülerin Sayısının Karşılaştırmalı Gösterimi

Yıkım politikaları bakımından da 2025 yılı son derece ağır bir tablo ortaya koymuştur. Bu yılda 238 yıkım vakasının kaydedildiği, bunların 102'sinin mülk sahipleri tarafından baskı altında gerçekleştirilen "kendi kendine yıkım" vakaları olduğu belirtilmektedir.¹⁵ Bu durum, belediye ve güvenlik baskısının Filistinli aileleri kendi evlerini kendi elleriyle yıkmaya zorlayacak kadar kurumsallaştığını göstermektedir. Söz konusu veri, hukuki ve mali baskının aileleri kendi mülklerini yok etmeye zorlayacak ölçüde ağırlaştığını ortaya koymaktadır. Kendi kendine yıkım uygulaması yalnızca inşa edilmiş yapının kaybı anlamına gelmemekte; aynı zamanda aile onuru, aidiyet duygusu ve şehirle kurulan süreklilik üzerinde derin

¹⁵ Wadi Hilweh Bilgi Merkezi tarafından yayımlanan aylık raporları izleyerek.

travmatik etkiler üretmektedir. Bu yönüyle uygulama, yıkım politikasının en sert psikolojik biçimlerinden biridir. Yıkım tehdidi çoğu zaman ruhsatsız olma gerekçesiyle meşrulaştırılmakta; ancak ruhsat işgal hükümetinin zaten Filistinliler aleyhine işleyecek şekilde inşa edilmiş olup yapısal bir eşitsizlik üretmektedir. Dolayısıyla idari prosedür ile siyasal amaç birbirini tamamlamaktadır.

Tablo-5: 2017-2025 Yılları Arasında Kudüs'te Yıkılan Evlerin Sayısının Karşılaştırmalı Gösterimi

Planlama ve inşaat politikaları Yahudi yerleşimciler lehine işlemeyi sürdürmüştür. İl planlama komitelerinde çok sayıda yapısal plan görüşülmüş, bunların önemli bir kısmı onaylanmış ve binlerce dönümü etkileyen yerleşim genişletme süreçleri hızlandırılmıştır. Kudüs'teki ilçe planlama komitesinin 66 yapısal planı görüştüğü, 32 planı onayladığı ve yaklaşık 1.657 dönümlük alanı etkileyen süreçleri ilerlettiği belirtilmektedir.¹⁶ 2025 yılı içinde 8.445 yerleşim birimi için inşaat izni verildiği, bu sayının 2024'te yaklaşık 7.701, 2023'te ise 7.434 düzeyinde olduğu aktarılmaktadır.¹⁷ Bu veriler, planlama mekanizmasının şehirdeki güç dağılımını yeniden düzenleyen temel araçlardan biri olduğunu ve planlama rejiminin süreklilik içinde radikalleştiğini göstermektedir.

¹⁶ Hay'at Muqāwamat al-Istīṭān wa-al-Jidār. *al-Taqrīr al-Sanawī 2025*, Ramallah, 2026, s. 29.

¹⁷ Calcalist, 01.04.2026. <https://tinyurl.com/yn2a8wu2>

uluslararası hukuka aykırı ilhakçı pratiği kamusal hafızada meşrulaştırmayı amaçlamaktadır.

İkamet statüsü meselesi de Filistinli varlığın kırılğanlaştırıldığı alanlardan biridir. HaMoked verilerine dayanan değerlendirmeler, işgal altındaki Kudüs'te yaşayan Filistinlilerin şehirdeki varlığının idari olarak koşullu hale getirildiğini ve fiilen “yabancı” statüsüne itildiklerini göstermektedir. İsrail İçişleri Bakanlığı tarafından verilen ve Filistinlilerin şehirde ikamet etmelerini sağlayan “mavi kimlik” statüsünün çeşitli idari gerekçelerle iptal edilebildiği; bu çerçevede 2024 yılı içinde 33 kadın ve 3 çocuk dahil olmak üzere toplam 36 Filistinlinin Kudüs'teki ikamet statüsünün geri çekildiği belirtilmektedir. Kuruluşun raporuna göre, kalıcı oturma hakkı iptal edilen Filistinlilerden 52'sinin Kudüs dışında bulunduğu ifade edilmektedir. Bu durum, yerli nüfusun şehirle kurduğu tarihsel bağın idari kararlar yoluyla aşındırıldığını ve Filistinli varlığın hukuki statü üzerinden sistematik biçimde kırılğanlaştırıldığını göstermektedir.¹⁸

Eğitim alanında sınıf açığı, okul terk oranları ve İsrail müfredatına yönlendirme baskısı öne çıkan başlıca sorunlar arasında yer almaktadır. İbranice kaynaklara ve resmi verilere dayanan değerlendirmeler, işgal altındaki Doğu Kudüs'te eğitim altyapısının ciddi bir sınıf açığıyla karşı karşıya olduğunu ve bu açığın yaklaşık 1.461 sınıfa ulaştığını göstermektedir. Aynı veriler, Filistinli öğrenciler arasında okul terk oranının yaklaşık %4 düzeyine yükseldiğini ortaya koymakta ve eğitim eşitsizliklerinin sürdüğüne işaret etmektedir. Bu eksiklik yalnızca altyapı yetersizliğiyle sınırlı olmayıp, Filistinli toplumun geleceğini etkileyen yapısal bir baskı unsuruna dönüşmektedir. Buna paralel olarak İsrail

¹⁸ HaMoked Center, 9/02/2025. <https://tinyurl.com/4kwenwxc>

müfredatını yaygınlaştırma çabalarının sürdüğü; okulların doğrudan yönetim, mali teşvik ya da idari yaptırım mekanizmaları yoluyla bu yöne yönlendirildiği anlaşılmaktadır. İsrail Eğitim Bakanlığı'nın resmi verilerine ve Mayıs 2025 itibarıyla güncellenen istatistiklere göre, 2024–2025 akademik yılında İsrail'in "matrikülasyon" (Bagrut) müfredatına kayıtlı Filistinli öğrenci sayısı yaklaşık 22.966'ya ulaşmıştır. Bu sayı, 6–17 yaş grubundaki toplam öğrenci nüfusunun yaklaşık %27'sine karşılık gelmektedir. Bu tablo, eğitim alanının yalnızca pedagojik bir mesele olmaktan çıkarak, kültürel ve siyasi dönüşümün uzun vadeli bir cephesi haline geldiğini göstermektedir.¹⁹

Sivil toplum kuruluşları, kütüphaneler ve yerel bilgi merkezleri üzerindeki baskılar, şehirdeki kurumsal hafızanın zayıflatılmasına yöneliktir. Wadi Hilweh Bilgi Merkezi'ne dönük yıkım tehdidi ve benzeri girişimler, yalnızca tekil kurumları değil, Kudüs'ün yerli anlatısını taşıyan altyapıyı hedef almaktadır. Wadi Hilweh Bilgi Merkezi'ne dönük yıkım tehdidi, kütüphanelerin ve yerel bilgi kurumlarının hedef alınması gibi örnekler, sivil toplumun yalnızca faaliyet alanı bakımından değil, fiziksel varlığı bakımından da baskı altında olduğunu göstermektedir. Bu durum, şehrin yerli bilgi üretim altyapısını zayıflatmaktadır.

UNRWA'ya yönelik yasak ve kapatma politikalarının 2025 yılı başından itibaren daha görünür etkiler üretmeye başlaması da sosyal hizmetler, eğitim ve mülteci toplulukları bakımından ciddi sonuçlar doğurmuştur. 28 Ekim 2024 tarihli Knesset kararının 2025 yılı başından itibaren daha görünür sonuçlar doğurduğu, UNRWA'nın Kudüs'teki

¹⁹ İr Amim. *Education in Jerusalem: Annual Monitoring Report*. Jerusalem: İr Amim Research Unit. s. 5.

faaliyetlerinin daraltıldığı ve bunun eğitim ile sosyal hizmetler üzerinde ciddi etkiler yarattığı belirtilmektedir. Ajansın hedef alınması özellikle mülteci topluluklar açısından sosyal kırılma artırmaktadır.

Ekonomik göstergeler de baskının yalnızca güvenlik ve hukuk alanında değil, yaşam koşulları düzeyinde derinleştiğini ortaya koymaktadır. İşgal altındaki şehirde yoksulluk oranları, hizmet eşitsizlikleri, kalkınma fonlarındaki gerileme ve belediye kısıtlamaları Filistinli nüfusun kentte kalma kapasitesini azaltan yapısal unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Filistin Merkez İstatistik Bürosu verileri, şehirdeki ekonomik ve sosyal eşitsizliğin derinleştiğini, kalkınma fonlarının azaldığını ve uluslararası kurumlara yönelik baskıların yerel ekonomik dayanıklılığı zayıflattığını göstermektedir.²⁰

²⁰ Palestine Economy Portal, 30/7/2025. <https://tinyurl.com/yhzf27xk>

Yıl boyunca öldürülen Filistinli sayısı ve kaydedilen çatışma vakaları, Kudüs'ün düşük yoğunluklu fakat süreğen bir çatışma bölgesi olarak kaldığını göstermektedir. 2025 yılında Kudüs Filistin Valiliği sınırları içinde 23 Filistinlinin öldürüldüğü, bunların bir kısmının doğrudan Kudüs ve banliyölerinde İsrail güçleri tarafından hedef alındığı belirtilmektedir. Ayrıca yıl boyunca 2.646 çatışma vakasının belgelendiği aktarılmaktadır.²¹ Bu sayı, Kudüs'ün tam ölçekli bir savaş alanı olmamakla birlikte süreğen düşük yoğunluklu çatışma düzeni içinde tutulduğunu ortaya koymaktadır. Bu çatışma düzeni şehir sakinlerinin gündelik hayatını kesintisiz bir belirsizlik ve baskı altında bırakmaktadır. Okul, ibadet, çalışma, ticaret ve aile hayatı gibi sıradan faaliyetler güvenlik tehdidiyle iç içe geçmekte ve bu durum uzun vadeli toplumsal yıpranma üretmektedir.

Bütün bu unsurlar bir arada değerlendirildiğinde, 2025 yılı Kudüs'teki Filistinli varlığın fiziki, hukuki, ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla eş zamanlı baskı altına alındığı bir dönem olarak tanımlanabilir. Bu tablo, demografik mühendislik ile mekânsal yeniden düzenleme süreçlerinin birbirini tamamlayarak ilerlediğini göstermektedir.

²¹ Al-Akhbar, 1/1/2026, <https://bit.ly/3PdKyCG>

2026 Yılı İçin Eğilimler ve Olası Sonuçlar

2025 yılı boyunca ortaya çıkan gelişmeler, 2026 yılına ilişkin bir dizi kuvvetli eğilimlere işaret etmektedir.

Bu eğilimlerin başında, Mescid-i Aksa'ya yönelik baskınların sayısal artışının sürmesi ve baskınların ritüel yoğunluğunun daha da artması gelmektedir. Özellikle Yahudi din takvimindeki yüksek sembolik günlerde, hayvan kurbanı ritüelinin fiilen uygulanmasına dönük girişimlerin yeniden gündeme gelmesi beklenmelidir. 2026 yılına ilişkin öngörülerin önemli bölümü, hayvan kurbanı ritüelinin özellikle Pesah döneminde yeniden zorlanacağı tahminine dayanmaktadır. Bu risk, 2025 yılı boyunca gözlenen girişimlerin srekliiliği nedeniyle ciddiye alınmalıdır.

Tapınak yanlısı örgütlerin, Mescid-i Aksa avlularında daha geniş hareket alanı talep etmesi ve özellikle Bab'r-Rahme vresi gibi hassas alanlarda daha fazla görünürlük arayışı içine girmesi muhtemeldir. Bu taleplerin bir bölümü doğrudan güvenlik bürokrasisi, bir bölümü ise siyasi ve hukuki girişimler üzerinden ilerleyecektir. Tapınak Gruplarının Bab'r-Rahme vresinde ve doğu avlu hattında daha fazla kontrol talep etmesi, ritüel serbestliği ile mekansal tahakkümü birleştiren yeni baskı modeline işaret etmektedir. Bu eğilim, güvenlik bürokrasisinin desteğiyle birleştiğinde statüko ihlalini daha ileri aşamaya taşıyabilir.

İşgal güçlerinin kapılar, giriş saatleri, yaş sınırlamaları ve Cuma namazlarına katılım gibi başlıklarda daha sıkı tedbirlere yönelmesi de güçlü bir ihtimaldir. 2025 yılında elde edilen fiil kontrol kapasitesinin 2026'da yeni bir normal olarak kurumsallaştırılmaya çalışması beklenmektedir. Cuma günlerinde ibadete katılımın daha da

daraltılması, kapılar önündeki denetimin ağırlaştırılması ve yaş sınırlamalarının yaygınlaşması, 2026'da beklenen uygulamalardan bazılarıdır.

Hız. İbrahim Camii modeline benzer bölünme mantığının son yıllarda camide görülen mekânsal ve zamansal bölünme modeli üzerinden Mescid-i Aksa bağlamında daha açık biçimde gündeme getirilmeye başlanması, orta vadeli en büyük risklerden biri olarak görünmektedir. 2025 yılında gözlenen dil, uygulama ve kurumsal yönelimler, bu tehlikenin artık teorik bir senaryo olmaktan çıkıp orta vadeli stratejik bir hedef haline geldiğini düşündürmektedir.

Mescid-i Aksa çevresindeki kentsel alanlarda yürütülen arkeolojik, turistik ve altyapısal projelerin genişlemesi de beklenmektedir. Burak Duvarı, Emevi Sarayları bölgesi, Yusufiye Mezarlığı ve Eski Şehir çevresindeki mekânsal dönüşüm projeleri, kutsal alan üzerindeki baskının çevresel kuşatma boyutunu derinleştirebilir.

Filistinli mahalleler düzeyinde ise Şeyh Cerrah, Silvan, Bustan ve Han el-Ahmar gibi hassas alanlarda tahliye, yıkım ve mülksüzleştirme baskılarının sürmesi muhtemeldir. Belediyecilik, imar hukuku ve güvenlik söylemi birlikte kullanılarak şehir mekanının İsraili yerleşim politikası lehine yeniden düzenlenmesi devam edecektir.

Şeyh Cerrah, Silvan, Bustan ve Han el-Ahmar gibi alanlarda tahliye baskılarının artması, eğitim sektöründe müfredat baskısının derinleşmesi ve sivil toplum üzerindeki kuşatmanın genişlemesi de 2026 yılında birbiriyle bağlantılı biçimde ilerleyebilir. Dolayısıyla risk yalnızca kutsal alanlarla sınırlı olmayıp, şehir bütününde yayılmaktadır.

Eğitim sektöründe daha fazla okulu İsrail müfredatına yönlendirme, mali baskı ve idari yaptırım yoluyla kurumsal bağımlılık üretme girişimleri artabilir. Aynı şekilde sivil

toplum kuruluşları ve sosyal hizmet ağları üzerindeki baskıların da yoğunlaşması beklenmektedir.

Arap ülkeleri, İslam dünyası ve uluslararası düzeyde ise tablo karmaşıktır. Filistin iç siyasetindeki parçalanmışlık, uluslararası Arap dünyasının sınırlı etkisi ve küresel düzeyde artan sivil dayanışma hareketleri aynı anda varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle 2026, bir yandan sahada daha sert saldırıların yaşandığı, diğer yandan uluslararası toplumda meşruiyet tartışmalarının daha görünür hale geldiği çelişkili bir yıl olabilir.

ABD’de Donald Trump dönemine ilişkin beklentiler ve İsrail siyasetindeki aşırı sağ hegemonyası, yerleşim ve Yahudileştirme politikalarının daha cüretkâr biçimde sürdürülmesi ihtimalini artırmaktadır. Bununla birlikte Avrupa ile ABD arasında Filistin meselesi bağlamında tam bir uyum oluşup oluşmayacağı kesin değildir; bu alanda kısmi çatlaklar ortaya çıkabilir.

Küresel dayanışma ağları, boykot ve yaptırım çağrıları, insan hakları savunuculuğu ve sivil hukuk girişimlerinin 2026 yılında da etkisini sürdürmesi beklenmektedir. Ancak buna karşılık ifade özgürlüğünü sınırlayan yasal ve idari baskı araçlarının da birçok Batı ülkesinde daha yoğun biçimde devreye sokulması mümkündür.

Türkiye İçin Politika ve Kurumsal Öneriler

Kudüs meselesi, Türkiye Cumhuriyeti açısından yalnızca dış politika başlığı olarak değil, tarihi sorumluluk, kültürel miras, uluslararası hukuk ve insani dayanışma bağlamında çok boyutlu bir dosya olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle konu, dönemsel krizlere bağlı bir gündem maddesi olmaktan çıkarılmalı ve kalıcı kurumsal öncelik düzeyine taşınmalıdır.

Bu çerçevede, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulacak bir kanun teklifi aracılığıyla Mescid-i Aksa'nın Türk milletinin tarihi ve kültürel mirasının bir parçası ve Türkiye'nin sorumluluk alanlarından biri olduğunun vurgulanması değerlendirilebilir. Söz konusu düzenlemede, Mescid-i Aksa üzerindeki mevcut statü çerçevesinde Ürdün'ün rolünün tanınması ve desteklenmesi de açık biçimde ifade edilebilir. Böyle bir girişim, hem Türkiye kamuoyunda meseleye yönelik kurumsal duyarlılığı güçlendirebilir hem de uluslararası alanda İsrail hükümeti üzerinde bu konuda siyasi baskının artırılmasına katkı sağlayabilir.

Türkiye'nin uluslararası kuruluşlardaki üyeliği ve diplomatik kapasitesi, Kudüs dosyasını daha görünür kılacak şekilde kullanılmalıdır. Özellikle UNESCO, İİT, Birleşmiş Milletler mekanizmaları ve uluslararası kültürel miras platformlarında, Kudüs'ün tarihsel ve medeniyet kimliğini korumaya dönük çok taraflı girişimler daha sistemli hale getirilmelidir.

Kudüs'teki İslami vakıf yapısının ve kutsal mekanların korunmasına dönük destek, diplomatik düzeyle sınırlı bırakılmamalı; teknik, hukuki, kültürel ve akademik destek boyutlarını da içermelidir. Restorasyon, arşivleme,

belgeleme ve uluslararası hukuk danışmanlığı gibi alanlarda geliştirilecek iş birlikleri, sahadaki kurumsal dayanıklılığı artırabilir.

Türk yardım kuruluşları ve sivil toplum yapıları aracılığıyla Kudüslü ailelerin yaşam koşullarına dönük destek programları genişletilmelidir. Özellikle yıkım mağdurları, eğitim alanında baskıya maruz kalan öğrenciler, küçük esnaf ve kadın odaklı sosyal dayanışma ağları için hedefe yönelik programlar geliştirilmesi önemlidir.

Kudüs'ün Türkiye'deki okul ve üniversite müfredatlarında daha görünür biçimde yer alması gerekir. Bu görünürlük yalnızca tarih dersleriyle sınırlı kalmamalı; kültürel miras, şehir çalışmaları, uluslararası hukuk ve medya okuryazarlığı gibi farklı alanlarla da ilişkilendirilmelidir. Böylece Kudüs, duygusal tepki konusu olmaktan çıkıp bilgiye dayalı kamusal bilinç başlığı haline gelebilir.

Cuma hutbeleri, kamu yayıncılığı, belgesel üretimi, akademik sempozyumlar ve araştırma projeleri yoluyla Kudüs dosyasının Türkiye kamuoyunda süreklilik arz eden bir içerik alanına dönüştürülmesi gerekir. Konunun yalnızca kriz anlarında değil, düzenli ve nitelikli biçimde gündemde tutulması, toplumsal duyarlılığın kurumsal hafızaya dönüşmesi açısından önem taşımaktadır.

Türkiye'de Kudüs alanında çalışan araştırma merkezleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve medya kurumları arasında düzenli veri paylaşımı ve iş birliği mekanizmaları kurulmalıdır. Dağınık bilgi üretiminin ortak bir belgeleme ve analiz ağına dönüştürülmesi, hem ulusal politika geliştirme kapasitesini artıracak hem de uluslararası alanda daha güçlü bir bilgi zemini sağlayacaktır.

Son olarak Mescid-i Aksa ve Kudüs meselesi, Arap dünyası ile İslam âleminin tamamını ilgilendiren bir konu olduğundan, yalnızca tek tek devletlerin değil, Arap ve İslam ülkelerini bir araya getiren bölgesel ve uluslararası yapıların da ortak sorumluluk alanı olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle mesele, dönemsel siyasi tepkilerle sınırlı bir başlık olarak bırakılmamalı; etkili, sürekli ve kurumsallaşmış bir siyasi ve diplomatik çabanın konusu haline getirilmelidir.

Bu çerçevede, Arap ülkeleri, İslam ülkeleri, Arap Devletleri Ligi ve İslam İşbirliği Teşkilatı gibi kuruluşlar tarafından Kudüs'ün kimliğini korumaya ve Mescid-i Aksa'yı İsrail işgalinin hedeflediği tehditlerden muhafaza etmeye yönelik daha etkili siyasi ve diplomatik girişimlerin geliştirilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu çabaların, dağınık ve tepkisel adımların ötesine geçerek, ortak ilkelere, kurumsal koordinasyona ve süreklilik arz eden çok taraflı mekanizmalara dayanması gerekir.

Kudüs'ün korunmasına yönelik yaklaşımın, şehrin köklü, kapsayıcı ve tarihsel derinliğe sahip İslami kimliğiyle uyumlu bir kolektif çerçeve içinde inşa edilmesi önem taşımaktadır. Bu doğrultuda geliştirilecek ortak irade ve iş birliği zemini, hem Kudüs'ün karakterinin muhafazasına hem de Mescid-i Aksa'nın karşı karşıya bulunduğu tehditlere karşı daha etkili bir koruma hattının oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

Sonuç

2025 yılına ilişkin veriler, Kudüs'teki baskı mekanizmalarının birbirinden bağımsız değil, aksine birbirini tamamlayan çok katmanlı bir yapı oluşturduğunu göstermektedir. Mescid-i Aksa'ya yönelik baskınlar, Hristiyan kutsallıklarına dönük baskılar, yerleşim politikaları, yıkımlar, ikamet statüsü üzerindeki tasarruflar, eğitim alanındaki müdahaleler ve ekonomik kuşatma aynı stratejik çerçevenin farklı araçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu nedenle Kudüs'te yaşananları yalnızca güvenlik sorunu, yalnızca dinî özgürlük ihlali ya da yalnızca yerleşim meselesi olarak ele almak analitik bakımdan yetersiz kalmaktadır. Asıl ihtiyaç, kutsal alanlar, şehir, demografi, hukuk ve uluslararası politika arasındaki ilişkileri birlikte gören bütüncül bir değerlendirme çerçevesidir.

Ek: Değerlendirme Özeti

Alan	2025 Gözlemi	2026 Riski
Mescid-i Aksa	Baskın sayısı ve ritüel görünürlüğü arttı	Mekânsal bölünme baskısı güçlenebilir
Hristiyan kutsallıkları	Fiziksel ve mali baskı vakaları sürdü	Kurumsal yıpranma ve görünürlük kaybı derinleşebilir
Yerleşim ve yıkımlar	İmar-planlama araçlarıyla genişleme hızlandı	Yeni tahliye ve mülksüzleştirme dalgaları beklenebilir
Eğitim ve sosyal alan	Müfredat baskısı ve hizmet eşitsizliği arttı	Kurumsal bağımlılık ve sosyal kırılganlık artabilir
Uluslararası bağlam	Sivil dayanışma büyüdü, resmi etki sınırlı kaldı	Meşruiyet mücadelesi daha görünür ama daha çatışmalı olabilir

Kaynaklar

Kitaplar ve Raporlar

Al-Quds al-Bawsala. *Hişād al-Quds 2025*.

<https://alqudsalbawsala.com/ar/catPost/13>

B'Tselem. *House Demolitions as a Means of Punishment*. 2025.

<https://bit.ly/3JmdkcG>

Hay'at Muqāwamat al-Istīṭān wa-al-Jidār. *al-Taqrīr al-Sanawī 2025*.

Ramallah: Hay'at Muqāwamat al-Istīṭā. 2026

Ir Amim. *Education in Jerusalem: Annual Monitoring Report*. Jerusalem: Ir Amim Research Unit. 2025

Muḥāfazat al-Quds. Al-Quds: *Khams Sanawāt min al-Jarā'im al-Manhajyya*. Kudüs, 2025

UNRWA. *UNRWA Headquarters in Jerusalem: A Timeline*.

<https://www.unrwa.org/unrwa-headquarters-east-jerusalem-timeline>

Ya'qūb, Hishām (ed.). *Al-Taqrīr al-Sanawī: Ḥāl al-Quds 2024*. Beirut:

Mu'assasat al-Quds al-Dawliyya, 2025.

Ya'qūb, Hishām (ed.). *'Ayn 'alā al-Aqṣā: al-Taqrīr al-Tāsi' 'Ashar*. Beirut:

Mu'assasat al-Quds al-Dawliyya, 2025.

Haber Ajansları ve Medya

Al-Akhbar. <https://www.al-akhbar.com>

Al-'Arabī al-Jadīd. <https://www.alaraby.co.uk/>

Al-Jazeera. <https://www.aljazeera.net>

Al-Quds al-'Arabī. <https://www.alquds.co.uk/>

Al-Quds News Ajansı, <https://alqudsnews.net/>

Al-Resala Net, <https://alresalah.ps/>

Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr>

Arab48. <https://www.arab48.com>
Calcalist. <https://www.calcalist.co.il/real-estate/article/h1kke5vdbg>
Filastin al-Yawm. <https://paltoday.ps/ar/>
Israel 365 News. <https://israel365news.com>
Israel National News. <https://www.israelnationalnews.com>
Makor Rishon. <https://www.makorrishon.co.il/>
Ma'raj Network – Marsad Bulletin. <https://m3raj.net>
Palestine Economy Portal. <https://www.palestineeconomy.ps/>
Quds 360. <https://alquds360.me/>
Quds City Website. <https://qii.media>
Quds News Network. <https://qudsn.co/>
Quds Press. <https://qudspress.com>
Religion News Service. <https://religionnews.com>
Safa News Agency. <https://safa.ps>
Shehab News Agency. <https://shehabnews.com>
SND News Agency. <https://snd.ps>
The Jerusalem Post. <https://www.jpost.com>
The Times of Israel. <https://www.timesofisrael.com>
Wafa News Agency. <https://www.wafa.ps>
Wattan News Agency. <https://www.wattan.net>
Western Wall Heritage Foundation. <https://thekotel.org>

Araştırma Merkezleri ve Platformlar

Alternative Planning Center. <http://elbadil-pss.org>

HaMoked Center. <https://hamoked.org.il/>

Institute for Palestine Studies. <https://www.palestine-studies.org/>

Palestinian Information Center. <https://palinfo.com/>

Wadi Hilweh Information Center. <https://www.silwanic.net/>

Sosyal Medya Kaynakları

Al-Qastal – Facebook.

Al-Quds al-Bawsala – Telegram, Facebook, X, Instagram.

Jerusalem Governorate – Facebook.

Tapınak gruplarının sosyal medya hesapları: (Beyadenu), (The Temple Institute), (Union of Alleged Temple Organizations), (Minhelet Har HaBait) – Facebook, X, Instagram

KUDAM Merkezin Tarifi ve Amaçları

Kudüs, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin, dinlerin ve kültürlerin merkezi olmuş; siyasi, dini ve sosyo-ekonomik açılardan önemli bir konuma sahip olmuştur. Bu çerçevede, Kudüs özelinde tarih, siyaset, din, uluslararası ilişkiler ve sosyoloji gibi alanlarda akademik çalışmalar yürütmek amacıyla KUDAM Merkezi kurulmuştur. Merkez, ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel araştırmalar yürüterek akademik katkılar sağlamayı, çeşitli projelerle bilimsel veriler üretmeyi ve öğrencilere araştırma olanakları sunmayı hedeflemektedir.

Merkezin kuruluş gerekçesi; Kudüs'ün tarihî, kültürel ve sosyal yapısını akademik olarak incelemek, Kudüs'e dair mevcut sorunları tespit etmek ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmek amacıyla bilimsel araştırmalar yapmak ve eğitim faaliyetleri düzenlemektir.

KUDAM Merkezin faaliyetleri

- Kudüs'ün tarihî, kültürel ve dinî mirasını koruma ve tanıtmaya amacıyla akademik araştırmalar yapmak.

- Kudüs'ün toplumsal ve siyasal dinamiklerine dair bilimsel veriler üreterek, ulusal ve uluslararası kurumlarla iş birliği içinde çalışmalar yürütmek.

- Kudüs konusunda farkındalık oluşturmak ve toplumu bilinçlendirmek amacıyla seminerler, çalıştaylar, konferanslar ve paneller düzenlemek.

- Kudüs ile ilgili uluslararası akademik yayınlar hazırlamak ve bilimsel dergilerde makaleler yayımlamak.

- Kudüs'e ilişkin sosyal politika önerileri geliştirmek ve bu önerileri ilgili kamu kurumlarıyla paylaşmak.

- Kudüs üzerine disiplinler arası akademik araştırmalar yapmak ve bu doğrultuda raporlar hazırlamak.

- Kudüs'ün eğitim, kültür ve sosyo-politik durumuna ilişkin veri toplayarak, bu verileri akademik dünyanın ve toplumun hizmetine sunmak.

- Kudüs alanında çalışan akademisyenler, araştırmacılar ve uzmanlarla iş birliği yapmak ve ortak araştırma projeleri geliştirmek.